

Várkonyi Zsolt Kristóf – Rutkai Kata – Szabó Martin

„HITÉVEL SZOLGÁL, TETTÉVEL NEVEL” – GONDOLATOK A 20 ÉVES BÖRTÖNLELKÉSZI SZOLGÁLATRÓL

20 ÉVES
A BÖRTÖNLELKÉSZI
SZOLGÁLAT
KONFERENCIA

Bevezetés

A szabadulásra való felkészítés részét képezi a megtisztulás és a lelki szabadulás, amelyekhez nélkülözhetetlen a börtönlelkészek munkája, akik tevékenységükkel hozzájárulnak a büntetésüket töltők személyiségfejlesztéséhez, támogatást nyújtanak a családok összetartásához, a társas kapcsolatok megerősítéséhez.

A Börtönlelkészi Szolgálat tagjai munkájukat ökumenikus szellemben, a felekezeti önállóságot tiszteletben tartva végzik, együttműködve az egyházakkal és az alapítványokkal a büntetés-végrehajtási szervezet törvényben meghatározott, önként vállalt feladatainak megvalósításában. A börtönlelkészek kitüntetett szerepet töltenek be az elítéltek krízishelyzeteinek, gyászának feldolgozásában, az egyéni és közösségi lelkigondozás, az életismereti, a valláserkölcsei oktatások, valamint a fogvatartottak kérésére egyéb egyházi szolgáltatások elvégzésében.

Konferencia a 20 éves Börtönlelkészi Szolgálatról

A büntetés-végrehajtási szervezet 2021. április 29-én, online konferencia megrendezésével ünnepelte meg a Börtönlelkészi Szolgálat újjáalakulásának 20. évfordulóját.

Az eseményen az alábbi elismerések kerültek kiosztásra:

Magyarország belügyminisztere

a Börtönlelkészi Szolgálat 20 éves jubileuma alkalmából,
a büntetés-végrehajtás célkitűzéseinek megvalósítása terén kifejtett kiemelkedő
tevékenysége elismeréséül

Miniszteri Elismerő Oklevelet adományoz

AKLAN BÉLA SÁNDOR úrnak,

a Heves Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet lelkészének,

JÁNOSA ATTILA úrnak,

a Győr-Moson Sopron Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet lelkészének,

MÉSZÁROS BARNA PÉTER úrnak,

a Hajdú-Bihar Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet lelkészének,

SCHÖNBERGER ANDRÁS úrnak,

a Baranya Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet lelkészének,

VIRÁGH GYÖRGY úrnak,

a Békés Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet lelkészének,

A büntetés-végrehajtás országos parancsnoka

a Börtönlelkészi Szolgálat 20 éves jubileuma alkalmából

a büntetés-végrehajtási szervezet céljainak megvalósítása érdekében a fogvatartottak lelki gondozása terén kifejtett áldozatos tevékenysége elismerésül a

„Büntetés-végrehajtási Szolgálatért Emlékplakett”

„BRONZ” fokozatát adományozza

SZÉNÁSI JONATHAN SÁNDOR úrnak,

a Közép-dunántúli Országos Büntetés-végrehajtási Intézet lelkészének,

EGYÉB JUTALOMBAN

részesíti

DR. STIFT ZOLTÁN urat,

a Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet lelkészét,

ERDÉLYI CSABA urat,

a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet lelkészét,

NAGY IMRE urat,

a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet lelkészét,

PÁL TAMÁS urat,

a Baranya Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet lelkészét.

A határozatokat és a parancsokat aláírta:

DR. PINTÉR SÁNDOR

Magyarország belügyminisztere

DR. TÓTH TAMÁS büntetés-végrehajtási vezérőrnagy

a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka

Részletek a „20 éves a Börtönlelkészi Szolgálat” című konferencia előadásaiból

Schmehl János bv. vezérőrnagy, az országos parancsnok biztonsági és fogvatartási helyettesének korábban olvasható köszöntője mellett az alábbi előadásrészletek hangzottak el az ünnepi rendezvényen.

Dr. Németh Emma – a kormányzati szervek és az egyházak közötti kapcsolatok koordinációjáért felelős miniszteri biztos

„A járványhelyzet bizonyos értelemben mindannyiunkat bezárt. Irodáinkba, lakásainkba, számítógépeink képernyője elé. Sokan közülünk szorongást, hangulati nyomottságot, haragot, reménytelenséget, ingerültséget élnek át, kimutathatóan romlik az emberek mentális és pszichés állapota, tűrőképessége. A karanténból talán kicsit könnyebben együtt tudunk érezni a fogvatartottakkal és a börtönlelkészekkel. Ebből a tapasztalatból lehetőségünk van rátekinteni arra is, mennyire fontos, hogy a fogvatartottak számára elvigyük isten irgalmas szeretetét, a szabad vallásgyakorlás révén biztosítsuk a lelki szabadságot, megerősítsük őket emberi méltóságukban, értékességükben.”

„Ferenc pápa „Az irgalmasság arca” kezdetű enciklikájában felhívja a figyelmet arra, hogy az igazságosság nemcsak a törvényt érvényesítő jogrend megalapozását követeli meg, hanem azt is, hogy mindenkinek megadjuk azt, ami neki jár, hogy felkínáljuk a bűnösöknek Isten megbocsájtását és az üdvösséget. A törvény megtartása nem akadályozhatja az emberi méltósággal összefüggő szükségletek iránti figyelmességet – int a pápa.”

„A vallás lényegéhez tartozik a kapcsolat. Kapcsolat Istennel, az emberekkel és kapcsolat önmagunkkal. A börtönlelkész a kapcsolat helyreállítását segíti, amikor elvárások nélkül, Isten szeretetét és megbocsájtását közvetítve odaáll a fogvatartott mellé. Ez a tapasztalat – ahogyan Ferenc pápa fogalmaz: „a megbocsájtás gyengédségének tapasztalata” – vezethet el a megtérésre.”

Kovács Mihály – bv. ezredes, szolgálatvezető

„A közös munka eredményeiről megemlékezve a büntetés-végrehajtási szervezet nevében tisztelettel köszöntöm a 20 éves Börtönlelkészi Szolgálatot.

A húsz év nagy idő. Néhány percben összefoglalni azt, hogy ez alatt az időszak alatt mi minden történt, szinte lehetetlen vállalkozás lenne. De egyébként sem voltam könnyű helyzetben, amikor azon gondolkodtam, hogy miképpen fogjunk hozzá a konferencia megszervezéséhez.

Mindenekelőtt azon gondolkodtam, hogy milyen frappáns jelmondatot lehetne találni, ami illik a Börtönlelkészi Szolgálathoz, ami segít megalapozni a konferenciának a mottóját. Aztán egyszer csak rátaláltam Máté Evangéliuma 25. fejezetének 35. versére, melyben ott szerepel az a mondat, hogy „fogoly voltam, és eljöttetek hozzám”. Azt gondolom, hogy ez mindenki számára egyértelművé teszi, hogy miről is szól a Börtönlelkészi Szolgálat.”

„A börtönlelkészek nem csupán az egyes ünnepek megemlékezésében, a kultikus, szakrális eseményekben való részvételük során állnak helyt. A tevékenységük előbbieken jóval túlmutat, kiterjed a fogvatartottak terheinek oldására, a vigasz nyújtására, a feszültség és a stresszhelyzet enyhítésére, az indulatok mérséklésére, a fogvatartottak közötti és a családi kapcsolatok javítására, a megbocsátásra ösztönzésre.”

Dr. Veres András – elnök-püspök, Magyar Katolikus Püspöki Konferencia

„De mi, hívő emberek, valljuk, hogy a méltányos büntetés kiszabásán túl szükség van a bűntől való szabadításra is. Jézus mondja János evangéliumában a vele vitatkozóknak: „Bizony, bizony, mondom nektek, aki bűnt követ el, az rabszolgája a bűnnek”. Sőt, arra is fel kell figyelniünk, hogy Jézus földi életében valahányszor gyógyított, mindig a bűntől való szabadításra is utalt. „Menj, de többé ne vétkezzél”. Ezért a börtönben szolgálatot teljesítő lelkipásztornak elsődleges pontja a bűntől való szabadítás.”

„Éppen ezért válik már a bűn beismertetése is lelkipásztori feladattá, viszont ez elhanyagolhatatlanul szükséges nemcsak a bűnüldözés és a társadalmi rend fenntartása végett, hanem a bűnelkövető egészséges önértékelésének és helyes értékrendjének a kialakítása miatt is. Csak ez eredményezhet szabadulást a bűntől és indíthatja el az élet teljes megújítását. Ezt viszont csak mélyen empatikus, lelkipásztori gyöngédséggel lehet eredményesen tenni.”

„Szinte elemi erővel tör felszínre a bűnbánó ember szívéből az elégtétel vágya. Szeretne valami jót tenni, amivel enyhítheti a bűn okozta fájdalmat. Ez az igazi bűnbánó szeretet gyümölcse. Ez jó a bűnbánó személynek, de jó a társadalomnak is, hiszen amennyiben

a bűnnek van társadalmat romboló hatása, az elégtételnek is az egész közösséget építő ereje van.”

Balog Zoltán – püspök, Zsinat lelkészi elnöke, Magyarországi Református Egyház

„Nagyon sokat léptünk előre, már értjük egymást. Annak idején úgy éreztük, hogy az egyház világából érkezve idegen test vagyunk az állami intézményrendszerekben, most meg a megszólalásokban nem is biztos, hogy meg lehetne különböztetni – ha nem lennének ott a címek – azt, hogy ki is beszél az egyház, és ki az állami szolgálat nevében.”

„Nem mossuk el azt, hogy a bűn az egy jogi kategóriaként elítélendő, büntetendő dolog és le kell tölteni érte a büntetést. Ha valaki egy ilyet elkövet, annak vállalnia kell a következményeit, de előlött, ezalatt, emellett és ebben ott van az a közös kiindulópont, hogy mindannyian bűnösök vagyunk és a bűnösök között első vagyok én. Ezt akkor ismerjük fel, amikor átéljük a megváltás csodáját, tehát a jogi és az antropológiai kategória itt van egymás mellett és egymásra hatással tud lenni. Hiszen a büntetésnek az egyik nagyon fontos célja a visszavezetés, a reintegráció, és ez a keresztény ember szemléletéből következik, hogy a törvénynek nem az a célja, hogy megsemmisítse azt, aki törvényt szegett, hanem az, hogy arra az útra vezesse, ahol már többé nem kell törvényt szegnie.”

Dr. Fabiny Tamás – elnök-püspök, Magyarországi Evangélikus Egyház

„Ebben a történetben Pál és Szilász tehát éjszaka, éjjélkor tart istentiszteletet, és ez felidézi bennem azt, amit Pál apostol egy helyen úgy mond, hogy alkalmas és alkalmatlan időben kell hirdetni az igét. A börtön az látszólag alkalmatlan idő, alkalmatlan hely és mégis nagyon hatékony, Isten itt is tud munkálkodni, sőt, sokszor itt tud csak igazán munkálkodni.”

„Ezek a bibliai történetek tehát meglevenednek és a csattanó ebben a Cselekedetek könyve történetben pedig az, hogy földrengés támad. Pál és Szilász, miután imádkozik, kimehetne, megszabadulhatna, de megvan bennük az a tartás – mert hívő keresztyének –, hogy nem akarnak elsunnyogni, nem akarnak egy börtönből úgy kimenni, hogy váratlan lehetőséget kapnak a földrengés következtében és elszaladnak onnan, hanem ott maradnak. És akkor érkezik a börtönőr, aki látja, hogy a földrengés következtében leestek a bilincsek az ajtóról, biztos benne, hogy megszöktek a foglyok, már előveszi a kardját, hogy végezzen magával, hiszen nem tud elszámolni ezekkel a foglyokkal, és akkor rákiált Pál apostol, hogy „ne tégy kárt magadban, itt vagyunk, nem szöktünk meg.”

„Ez példa arra, hogy a keresztény fogoly az tisztességes...”

Heisler András – elnök, Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége

„A rendszerváltást követő években kialakított Börtönlelkészi Szolgálat alig 20 éves múltra tekint vissza. Létrehozásával egy komoly működési hiányt sikerült pótolni, mert mi, akik ebben az online térben a kétdimenziós személytelen rettenetében élünk, mégis a fantasztikus lehetőségével ma is összegyűltünk, mindannyian tudjuk, hogy a vallás nem a múltunk tiszteletreméltó relikviája, se nem egy múzeumi tárgy, hanem kortárs ajánlat arról, hogyan éljünk, mi az, ami igazán fontos nekünk, hol találjuk meg korunk egyre bonyolultabbá váló világában az igazi értékeket.”

„A bv. szerv önmagában sokszor kevés. Tudjuk ezt jól, hiszen mindenhol a világban, a börtönökben a további kriminalizálódás esélye létező jelenség. A bibliai történetek mélyebb elemzéséből szinte egyenesen levezethető az a börtönlelkészi híd, amelyik közvetítő a börtön fegyelmező intézménye és a bűnösök számára fenntartott remény, vagyis a megtérés reménye között. A megtérésnek elengedhetetlen része a tettek következményeinek felvállalása.”

„Maimonidész szerint nem szabad felemlíteni a megtértek bűnös múltját, megszégyeníteni vele őket, el kell hinni, hogy még életükben más emberré lettek, hogy nem azonosak egykori önmagukkal, miközben tudniuk kell, felelősek a múltjukért. Semmiképpen nem nekünk kell önigazolón számon kérnünk őket, s talán ezen a ponton kapcsolódik a polgári világ az Önök feladatához, mert nekünk, börtönön kívülieknek adatott meg: megteremteni a börtönön kívüli megbocsájtást, a befogadás társadalmát, miközben nekünk is van okunk önvizsgálatra, és így reményünk is a megtérésre.”

Dr. Stift Zoltán – r. katolikus börtönlelkész, a börtönlelkészek koordinációs vezetője

„... Nekünk is, börtönlelkészeknek – meggyőződésem szerint – ez a hivatásunk, az örök élet reményének az ében tartása. A remény hírvivőiként pedig – és ez egy fontos gondolat a részemről, amit szeretnék hangsúlyozni – a közjó munkásai is leszünk. Azé a közjóé, amelynek előmozdításáért a büntetés-végrehajtás is dolgozik. Itt van a kapcsolódás, amire szeretném ezzel a kis megfontolással felhívni a figyelmet.

A közjó az a rend, mely biztosítja az emberhez méltó teljes élet lehetőségét, a kibontakozást a társadalom minden tagja, a legkisebbek, leggyengébbek, a „leghaszontalanabbak” számára is. Utóbbi kifejezést nyilván idézőjelbe téve mondom.

Valóban, a közjó érdekében végzett munkaként határozható meg például az egész igazságszolgáltatás rendszere. Ennek összefüggésében – tehát a közjóért végzett munka értelmében – nyer erkölcsi értéket a társadalmat veszélyeztető, a másik embert sértő magatartás törvényes büntetése.”

Részletek a börtönlelkészek által írt tanulmányokból

A konferenciát követő időszakban a Börtönügyi Szemle főszerkesztőjének felkérésére a büntetés-végrehajtási intézetek lelkészei rövid, személyes hangvételű tanulmányokat küldtek tevékenységükről, munkájukról. Az ezekből készült válogatást az alábbiakban közöljük.

Andrics Máté

Andrics Máté, a Sopronkőhidai Fegyház és Börtön katolikus lelkésze a közösségben való létezést és annak fontosságát hangsúlyozta ki.

„A mögöttünk lévő bő egy éves időszak nagyon sokak számára lelkileg és mentálisan egyaránt megterhelő volt, és többeknek próbára tette egy akut szituációval szembeni megküzdő-képességét. Talán nem túl merész kijelentés, de egyesek a börtönben lévő személyek sorsát is átérezhették, noha a kettő korántsem összehasonlítható. Mindazonáltal többen voltak karanténban, megtapasztalva a külvilágtól való elzártságot. Még megterhelőbb tapasztalat volt azonban a családi és társas kapcsolatok hiánya, az a fajta izoláltság-érzés, melyre korántsem lehet felkészülni. És mindezekén túl egy tartós, hosszú ideig fennálló bizonytalan (stressz)helyzetbe került számos ember, mellyel a szabadságvesztésre ítélt emberek a rácsok mögött találkoznak.”

„A kereszténység egyik hangsúlyos üzenete a közösségben való létezés. Ez már benne van a teremtésben, ahol az egész világ egy Teremtő Isten műve, és alá tartozik az egész mindenség, illetve ahol a férfi és a nő összetartozva ábrázolódik. De ez jelenik meg Jézus életében, aki tanítványokat gyűjt maga köré, majd ennek mintájára az egyház életében, ahol az egymásról való gondoskodás, a másakra való figyelés mindig hozzátartozott a lényeghez. És maga Isten szentháromságos léte is erről tanúskodik, ahol a szeretet a kapcsolatokban és kapcsolatokon keresztül válik nyilvánvalóvá.”

Dr. Mészáros István

Dr. Mészáros István, a Kalocsai Fegyház és Börtön katolikus börtönlelkésze az intézetben belüli vallásgyakorlást és ennek pozitív következményeit mutatta be.

„A Kalocsai Fegyház és Börtön – miután érseki székvárosban van – intenzív lelki élettel büszkélkedik. A Börtönlelkészi Szolgálat rendszerváltást követő visszaállítása óta számos lehetősége nyílik a fogvatartottaknak lelki életük fejlesztésére. Dr. Bábel Balázs, kalocsa-kecskeméti érsek is szívügyének tekinti, hogy a bv. intézet lelkipásztori ellátása folyamatos és megfelelő legyen.”

„Összességében elmondható, hogy a vallási foglalkozásokon a fogvatartottak – létszámukhoz arányítottnak – jelentős része megjelenik; ezek az alkalmak a vallásgyakorláson túl tanulásra, éneklésre, bibliai- és hitismereteik gyarapítására, valláserkölcsi-, etikai nevelésükre szolgálnak. Ez a pozitív időtöltés a résztvevők többségénél lelki békét, a belső feszültségek oldását és a személyiség pozitív irányú formálását is eredményezi, gyász esetén annak feldolgozásához vezet. A lelki gondozói tanácsadásnak áttételes hozzáadéka tetten érhető a családi kapcsolatok ápolásában, s segítséget jelent a szabadulásra való felkészülésben. Példaértékű a Kalocsai Fegyház és Börtön személyi állománya és a bv. intézet lelkésze közötti kollegiális kapcsolat és kölcsönösen segítőkész feladatvégrehajtás.”

Erdélyi Csaba

Erdélyi Csaba, a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet evangélikus börtönlelkésze beszámolójában a lelkészek fogvatartottak életében betöltött szerepéről írt, valamint arról, hogy a csoportos foglalkozások milyen lehetőségekkel szolgálnak.

„A hétköznapiakat az egyéni és csoportos foglalkozások határozzák meg, amelyek a börtönlelkész számára az első és az elsődleges kapcsolatot jelentik a fogvatartottakkal. A fenti teológiai alap határozza meg a börtönlelkész és a fogvatartott nexusát, melynek szükségszerű következménye, hogy a fogvatartottban éppúgy az irgalomra szoruló embert és a megváltásra szorult bűnöst látja, mint bárki másban. Ezért – egyszer egy szabadult fogvatartottal beszélgetve, ő fogalmazta ezt így – a lelkész „az ember az embertelenségben”, olyan valaki, akivel bizalommal lehet beszélgetni bármilyen (nem csak vallási) kérdéssről. Ebben fontos, hogy a börtönlelkésznek a vallási tevékenységek tartalmát tekintve nincs jelentési kötelezettsége, egyházi szempontból egyébként lehetősége sem.”

„Jellemzően a csoportos foglalkozások eredményeként születnek meg olyan kezdeményezések is, amelyek különböző jóvátételi programok formájában valósulnak meg. Ezek mindig a helyi adottságok és lehetőségek figyelembevételével fogalmazódnak meg célzott resztoratív vagy bűnmegelőzési jelleggel. A vallási programok nélkül megvalósuló ilyen programokhoz képest az a mérhető különbség, hogy itt nem a megfelelés vagy a jutalmazás lehetősége motiválja a fogvatartottakat, hanem a vallási meggyőződésből következő tenni akarás. Így lesz a hétköznapiak tűnő tevékenységből – egyházi szóhasználatnál – szolgálat, amely nem csak emberek, hanem Isten felé végzett munka.”

Szénási Jonathan Sándor

Szénási Jonathan Sándor, a Közép-Dunántúli Országos Büntetés-végrehajtási Intézet (Baracska) református börtönlelkésze többek között a szigorúbb elkülönítésről fogalmazta meg gondolatait.

„Tizenegy református lelkipásztor vesz részt a Börtönlelkészi Szolgálat munkájában, közülük öten megyei (előzetes) házban, hatan letöltő házban szolgálnak. Beszámolóm az elmúlt húsz és fél évről, és a letöltő házakban folyó szolgálatról kíván képet adni.

Az előzetes házakban folyó szolgálat (objektív okokból) sokkal szűkebb mozgásterű: pl. nincs befogadó szint, és a lényegesen korlátozottabb mozgás, valamint a szigorúbb elkülönítési szabályok miatt az egyéni lelkigondozás és a fogvatartottak istentisztelete mellett legfeljebb családi istentiszteletet lehet tartani. Az utolsó 15 hónap járványügyi korlátozásai pedig még a letöltő házakban is tizenöt, tíz, majd öt főre korlátozták az istentiszteleten résztvevők számát, illetve csak az egyéni lelkigondozást tették lehetővé.”

Takács Péter

Takács Péter, a Márianosztrai Fegyház és Börtön katolikus börtönlelkésze a múlt fontosabb csomópontjait ismertetette, és hálás azoknak, akik nélkül nem jöhetett volna létre ez a Szolgálat.

„Börtönlelkészség ugyanis azóta létezik, amióta a kereszténység, bár az első időkben az üldözött és bebörtönzött keresztények hirdették az evangéliumot rabtársaiknak és az őket őrző katonáknak, a „civil munkatársak” pedig testvéri szeretetből látogatták őket. A hivatásos Börtönlelkészi Szolgálat pedig egyidős a modern büntetés-végrehajtás XIX. századi megszületésével, és csak a második világháború után szünetelt, mert a szocialista Magyarországon a vallási tevékenység tiltott volt a börtönökben. 1989-ben, a rendszerváltáskor a keresztény missziósok azonnal látogatni kezdték a bv. intézeteket, amint lehetőség nyílt rá. Vannak, akik a mai napig szolgálnak.”

„Az ünneplés első gondolata a hála – és nekünk jólesik, hogy megköszönik a szolgálatainkat, miközben tudjuk, hogy az érdem legkisebb részben a miénk, hiszen nem a magunk erejéből végezzük azt, és a bv. intézeten belüli segítők nélkül semmit se tehetnénk.”

„Az ünneplés megállás, vissza- és előre tekintés. A megtett út és a még előttünk álló feladatok mérlegelése. S ha visszatekintünk a legkorábbi időkre, azt mondhatjuk, hogy az elmúlt évszázadok semmit sem változtattak a börtönben folyó lelkigondozáson: hirdetjük az evangéliumot a raboknak és az öröknek a bv. szervezet részeként, de csak egy Urat szolgálva: azt, aki magára veszi, ha meglátogatjuk azokat, akik ilyen vagy olyan okból, de a börtönben tartózkodnak.”

